ABSTRACT

Boundaries of Belonging. Transnational Adoption and the Significance of Origin in Swedish Official Rhetoric.

This article explores how the category of 'transnational adoptees' in Sweden is constructed in two Official Government Reports (SOU). The article is inspired by poststructuralist perspectives on welfare and social categorization, and draws from a postcolonial and feminist theoretical framework. 'Transnational adoptees' as a category is understood as constituted through discourse, and given meaning in different contexts. In the reports, a fundamental importance is attached to the fact that individuals with a background as transnationally adopted have been separated from their birth family and country of birth. It is argued that mental problems and a split identity are consequences to be expected from the separation. (Re)connection to the origin is therefore considered to be crucial for the well-being of the group. The article concludes that this line of reasoning is based on a specific logic of blood and roots, in which 'transnational adoptees' are understood as belonging to their countries of birth, rather than Sweden. The logic of blood and roots can be read as a form of racialized othering, but also as a discursive exclusion of 'transnational adoptees' from Sweden as an imagined, national community.

Key Words

Social Categorization, Transnational Adoptees, Origin, Belonging, Discourse

Malinda Andersson är doktorand i sociologi vid Sociologiska institutionen, Uppsala universitet. Artikeln utgör en del av hennes pågående avhandlingsprojekt.

Malinda Andersson

Tillhörighetens gränser

Internationell adoption och ursprungets betydelse i svensk utredningsretorik

Syftet med denna artikel är att belysa hur 'internationellt adopterade' konstrueras som kategori i svensk socialpolitik, med utgångspunkt i två statliga offentliga utredningar (SOU). Särskild fokus ligger på ursprung och tillhörighet. För att analysera utredningarnas hantering av dessa teman används postkoloniala och feministiska teoretiska perspektiv. Studien anknyter till poststrukturalistiskt influerad välfärds- och kategoriseringsforskning.

Välfärd och social kategorisering

I Sverige har sociala kategoriseringsprocesser utgjort en integrerad del av välfärdspolitiken. Den sociala kategoriseringen, att definiera grupper och kartlägga deras behov, är en förutsättning för att kunna göra riktade åtgärder. Samtidigt innebär kategoriseringen ett åberopande av det särskilda som riskerar att *skapa* olikhet. Vad som synliggörs här en paradox mellan jämlikhetsideal och olikhetsskapande praktiker. Spänningsförhållandet utgör bakgrunden till denna artikel, vilken anknyter till studier som har analyserat hur olikhetsskapande inte bara sker inom välfärdsstaten, utan även genom dess institutioner (se t.ex. Ålund & Schierup 1991; Lindberg 1999; Ahrne, Roman & Franzén 2003; Mulinari & Neergaard 2004; Edenheim 2005, de los Reyes 2006; Bredström 2008). I vissa fall pekas sociala kategoriseringsprocesser ut som centrala i olikhetsskapande praktiker i välfärdsstaten (se t.ex. Tideman 2000; Börjesson, Palmblad & Wahl 2005; de los Reyes & Martinsson red. 2005; Hallerstedt red. 2006).

Kommunikationssociologerna Geoffrey C. Bowker och Susan Leigh Star (2000:3ff) har påpekat vikten av att rikta fokus mot kategoriseringsprocessers osynliga roll i strukturering av samhället. Varifrån härstammar kategorier och genom

vilka institutioner görs de naturliga? Kategoriseringsprocesser äger rum på olika nivåer i samhället, men de som sker inom de politiskadministrativa och offentliga sfärerna räknas till de mest formella. Här innefattas bland annat socialpolitik, massmedier och befolkningsstatistik (Jenkins 1997:63ff). På denna nivå kan en social kategori definieras som en abstraktion där de som ingår har bedömts att göra detta av bestämda orsaker. Det rör sig således inte om självidentifierade grupper, utan de som innefattas i en viss social kategori behöver varken uppfatta sig själva som en del av den eller känna någon samhörighet med andra som bedömts ingå (Tideman 2000:236ff).

Poststrukturalistiskt influerade välfärdsforskare har med fokus på språk och diskurs lyft fram att sociala kategoriseringsprocesser kan ses som meningsskapande processer i bemärkelsen att de konstruerar kategorier och subjekt (se t. ex. Carter red. 1998; Lewis 2000). Inom detta fält analyseras texter med avsikt att synliggöra mönster, i vilka diskurser kan spåras och texternas förutsättningar tydliggöras. Det är kategoriseringens effekter, snarare än intentioner hos dem som producerat de texter som analyseras som står i fokus (Gibbins 1998:11). Huruvida poststrukturalismen ska ses som en kritisk ansats är omtvistat. Medan vissa forskare menar att fokus på språk och diskurs tenderar att osynliggöra materiella missförhållanden, menar andra att eftersom det diskursiva och materiella är intimt sammanflätande för poststrukturalister, kan analyser av meningsskapande processer vara ett led i att destabilisera sociala hierarkier som delvis upprätthålls diskursivt (jmf Eriksson m. fl. 1999:18ff).

’Internationellt adopterade’ som social kategori

Ett område som ägnats relativt stor uppmärksamhet i svensk socialpolitik är internationell adoption. Sedan 1970-talet har ungefär 48 000 barn anlänt till Sverige genom internationell adoption, vilket gör Sverige till ett framträdande mottagarland i detta sammanhang (www.mia.eu). Det socialpolitiska ansvaret i fråga om internationell adoption är tydligt i till exempel statliga offentliga utredningar (SOU), publikationer från Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) och Socialstyrelsen. *Hur* det talas om personer med internationell adoptionsbakgrund i socialpolitiska texter är dock ett begränsat utforskat område i Sverige. Detta är ett sociologiskt relevant projekt, inte bara för att sådana publikationer ligger till grund för specifika åtgärder på området, utan också för att texterna – i den utsträckning som de bidrar till en sorts ”allmän kunskap” – har betydelse för personer som identifierar sig själva och/eller identifieras som tillhörande denna grupp (Hacking 2000:49ff; Tideman 2000:237; Börjesson & Palmblad 2008:29).

Syftet med denna artikel är att göra ett nedslag i en samtida social kategoriseringsprocess för att utforska hur ’internationellt adopterade’ konstrueras som kategori i svenska, socialpolitiska texter. Särskilt fokus ligger på frågor om ursprung och tillhörighet. Problemformuleringen som ligger till grund för analysen är: Hur konstrueras ’internationellt adopterade’ som social kategori och vilka effekter kan kategoriseringen ha utifrån ett postkolonialt och feministiskt perspektiv?

Kunskapsteoretiska och metodologiska ingångar

Att i detta sammanhang tala i termer av social konstruktion innebär att det är den samhälleliga idén om en viss kategori – i detta fall 'internationellt adopterade' – som är konstruerad, inte att gruppen som omtalas inte existerar materiellt (jmf Hacking 2000:23f). Studiens utgångspunkt är att det inte finns några universella eller essentiella innebörder av att vara internationellt adopterad, utan att kategorin 'internationellt adopterade' får sin innebörd genom tid- och rumsspecifika diskurser (jmf Winther Jørgensen & Phillips 2000:15; Hall 2001:73; Wreder 2007:45). Detta betyder också att kategorins innebörd är föränderlig – tillskrivningar som görs i en kontext, behöver inte göras i en annan (Burr 2002:3f). Att betrakta 'internationellt adopterade' som en socialt konstruerad kategori gör det möjligt att synliggöra och problematisera naturliggjorda innebörder som knyts till gruppen i olika typer av texter.

Analysen är baserad på de statliga offentliga utredningarna *Adoption – till vilket pris?*[1] (SOU 2003:49, del 1) och *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10, del 1). I skrivande stund är detta de två mest aktuella statliga offentliga utredningarna som behandlar internationell adoption och internationellt adopterade personer i Sverige. Utredningarna utgår från olika kommittédirektiv, vilket innebär skilda utgångspunkter för diskussionerna. I *Adoption – till vilket pris?* är det internationell adoption som verksamhet som står i centrum och särskild vikt fästs vid hur den FN-stadgade principen om barnets bästa på lämpligast sätt ska tillgodoses i samband med internationella adoptioner. I *Barn i homosexuella familjer* utreds i första hand villkoren för barn med homosexuella föräldrar och i andra hand om det finns en saklig grund för skillnaderna mellan homo- och heterosexuella par i fråga om möjligheten att genomgå den prövning som krävs för att bli föräldrar genom internationell adoption.[2] Dessa utredningar är relativt olika till sin karaktär, men båda innehåller beskrivningar av internationellt adopterade personer som kan analyseras som byggstenar i konstruktionen av 'internationellt adopterade' som social kategori.

Fokus i denna artikel ligger på social kategorisering som diskursiv praktik. Detta perspektiv bygger på historikern och filosofen Michel Foucaults förståelse av diskursen som produktiv, i bemärkelsen att den konstituerar objekt genom att fylla dem med mening (Hall 2001:72f). Mot denna bakgrund kommer kategorin 'internationellt adopterade' i artikeln att ses som ett (kunskaps)objekt, vilket diskursen möjliggör vissa utsagor om. Här blir Foucaults arkeologiska ansats och diskussioner om objektsbildning särskilt användbara. Foucault (1969/2002:57ff) problematiserar objektens universella och essentiella status och poängterar vikten av att i utsagor om specifika objekt dels spåra de diskurser som utsagorna kan vara underkastade, dels uppmärk-

---

[1] Med begreppen 'adoption' och 'adopterad' avses i utredningen *internationell* adoption och *internationellt* adopterade personer.

[2] För en analys av hur homosexualitet, intersexualism och transsexualism konstrueras i *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10) och ett antal andra statliga offentliga utredningar publicerade 1935–2001, se Edenheim (2005).

samma vad som konstitueras genom utsagorna (ibid:37). Studier av objektsbildning förutsätter enligt Foucault en materialnära analys, där utsaga och diskurs behandlas parallellt (ibid:144). Kopplingen mellan social kategorisering och objektsbildning är alltså en viktig metodologisk ingång till denna studie.

Analysen av utredningarna började med att de två texterna lästes i sin helhet vid olika tidpunkter, varpå beskrivningar om internationellt adopterade personer som grupp nedtecknades och arrangerades utifrån preliminära teman. Vilka innebörder som tillskrevs kategorierna 'adopterade', 'adoptivbarn' och 'adopterade tonåringar', särskilt avseende ursprung och tillhörighet, var av primärt intresse.[3] Tidigt uppmärksammades att utredningarna i sina generella beskrivningar av denna grupp betonade psykiska problem som på olika sätt förknippades med bakgrunden av att vara internationellt adopterad. För att få en struktur i utsagorna arrangerades materialet därför om utifrån en argumentationskedja med tre länkar: *problem*, *problemens uttryck* och *problemens lösningar* (jmf Mörkenstam 1999). Denna argumentationskedja utgör analysens stomme och är ett sätt att ge en översiktlig struktur över utredningarnas hantering av frågor om ursprung och tillhörighet.

Utsagorna har närlästs med kontinuerliga återblickar till utredningarna som helhet. De utsagor som citeras representerar i flera fall återkommande formuleringar i utredningarna. Analysen fokuserar relationen mellan utredningarnas språkbruk och de diskurser som kan betraktas som utsagornas outtalade premisser (Sahlin 1999:92). Vad som analyseras är alltså dels de explicita resonemangen, dels de diskurser och outtalade premisser som resonemangen vilar på. Möjliga motiv och intentioner som drivit utredningarna ligger utanför studiens ramar (Foucault 2002:151; Fahlgren 1998:86; Sahlin 1999:91; Börjesson & Palmblad 2007:11). Målet med analysen är att placera utredningstexterna i en vidare samhällskontext och belysa diskursers roll i produktionen av 'internationellt adopterade' som social kategori samt diskutera vilka effekter kategoriseringen kan tänkas ha (jmf Börjesson & Palmblad 2008).

Postkoloniala och feministiska perspektiv på ursprung och tillhörighet

Ursprung och tillhörighet är breda områden som gör det möjligt att analysera utsagor som relaterar både till nation och familj. Diskussionen av nation och familj som teoretiska begrepp har på ett förtjänstfullt sätt skett inom postkolonial och feministisk teori. Liksom dessa båda fält inte sällan överlappar varandra, kan även nation och familj ses som överlappande.

Kulturteoretikern Anne McClintock (1996:63) och litteraturvetaren Ania Loomba (2006:214f) har till exempel båda lyft fram hur berättelser om nationen bygger på en familjeikonografi, vilket tydliggör kopplingen mellan nation och familj. Inom den kritiska välfärdsforskningen har både idéer om nationen och familjen beskrivits som centrala i utvecklingen av välfärdsstaten. Socialpolitiken har ömsom förstärkt, ömsom

[3] Termen 'internationellt adopterade' används i artikeln som ett samlingsnamn för de nämnda kategorierna.

utmanat definitioner av vad som utgör nation och familj (Williams 1989:xiii).

En utgångspunkt i både postkolonial och feministisk teori är att formellt medborgarskap inte garanterar inkludering i en nationell gemenskap, då denna präglas av informella gränsdragningar. När det gäller ursprung och tillhörighet i relation till internationell adoption är gränsdragningar som kan knytas till diskurser om biologi, kultur och etnicitet centrala. Sådana processer har i svensk, postkolonial och feministisk forskning talats om i termer av samhällets rasifiering, där skillnader mellan människor skapas och upprätthålls i form av kategorierna 'Vi' och 'de(n) Andra'. Gränsdragningarna bör emellertid inte ses som statiska, utan snarare som flexibla och kontextbundna (se t.ex. Molina 1997; Eriksson m. fl. 1999; de los Reyes m.fl. red. 2003; Tigervall 2005; Mattsson 2005; Schmauch 2006; Lundström 2007). Som kulturteoretikern Michael Pickering (2001:72) tar upp, finns den Andra huvudsakligen i språket, eftersom det är genom språket som gränsdragningar görs. Pickering menar att skapandet av den Andra innebär ett fixerande av symboliska gränser som bidrar till exkludera vissa grupper (ibid:49).[4]

Teoretiker som diskuterar formeringen av den moderna, västerländska nationen har visat att informella gränsdragningar kan upprätthållas genom diskurser om ursprung. Myter om det gemensamma ursprunget har beskrivits som ett sammanhållande kitt i nationella gemenskaper. Ursprungsmyterna bidrar till naturalisera och befästa dessa gemenskaper, trots att Folket inte har någon essentiell grund (Balibar 2002:129f). Metaforer om blod, arv och familj signalerar en enad gemenskap, trots att nationen differentieras genom bland annat etnicitet, religion, klass, kön, sexualitet och funktionsförmåga (Brah 2003:164). Myterna har dock en reell innebörd eftersom de fungerar som en organiserade princip för vem som ska inkluderas i, eller exkluderas ur, nationen (Yuval-Davis 1997:26). Essentialistiska begripliggöranden av tillhörighet kommer i artikeln att hänvisas till som *ursprungets diskurs*.

Separationen och dess konsekvenser – en problembeskrivning

I följande avsnitt presenteras analysen av hur 'internationellt adopterade' konstrueras som social kategori i de statliga offentliga utredningarna *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49) och *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10). Det bör understrykas att analysen inte på något sätt avser ifrågasätta eventuella erfarenheter av till exempel psykisk ohälsa bland personer med internationell adoptionsbakgrund i Sverige, utan att synliggöra de *tillskrivningar* av vissa erfarenheter som ligger till grund för den sociala kategoriseringsprocessen. En utgångspunkt i resonemangen om internationellt adopterade personers situation i Sverige, som syns i båda utredningarna, är

[4] 'Den Andra' som teoretiskt begrepp kan jämföras med en stereotyp, i bemärkelsen att både andrafiering och stereotypisering bygger på homogenisering av en viss grupp. Enligt Pickering (2001:11) är dock skillnaden mellan dessa ansatser att maktperspektivet är underteoretiserat i den klassiska stereotypiseringsforskningen samt att den bygger på realistiska, snarare än socialkonstruktionistiska utgångspunkter.

det faktum att de vid tidig ålder har upplevt ett särskiljande som i utredningarna benämns 'separation':

> **C1**: Varje adoptivbarn är unikt med egna erfarenheter och behov. Men alla har de en sak gemensamt, de har av olika anledningar separerats från sina biologiska föräldrar.
> *SOU: 2001:10, s. 131*

> **C2**: Det blivande adoptivbarnets start i livet har oftast varit mer eller mindre svår med flera separationer, eftersom de flesta adoptivbarn först övergetts av sina biologiska föräldrar och därefter haft minst ytterligare en vårdare före adoptionen.
> *SOU 2003:49, s. 77*

> **C3**: Ett barn utsätts för en hastig och genomgripande förändring av alla sina livsvillkor i samband med en internationell adoption. Det separeras totalt från sin ursprungliga miljö. Även om förändringarna är till barnets bästa innebär de en förlust av den värld som barnet känner till, vilket kan vara en traumatisk upplevelse.
> *SOU 2003:49, s. 206*

Separationen beskrivs som den centrala erfarenheten som sammankopplar internationellt adopterade personer och kan ses som den yttersta grundval som gruppen bedöms höra samman på i utredningarna. Separationen diskuteras utifrån 'den ursprungliga miljön' (C3), de 'biologiska föräldrarna' (C1, C2) och 'vårdare' (C2). Separationen sker således både från det biologiska och miljömässiga ursprunget, det vill säga, både från familj och nation. Separationen kan förstås som en problembeskrivning som skapar särskilda förutsättningar för en viss grupp barn. Sättet på vilket det beskrivs hur de biologiska föräldrarna har 'övergett' (C2) sina barn ger problembeskrivningen en moralistisk ton. Att i detta sammanhang använda begreppet 'föräldrar' (C2) antyder i någon mån att det finns en etablerad relation mellan ett barn och två vuxna parter, som de senare medvetet bryter, samt att detta är en gemensam handling av föräldrarna. Denna typ av argumentation tenderar att osynliggöra ekonomiska, politiska och sociala förhållanden som gör att barn blir tillgängliga för internationell adoption.[5]

I *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49) knyts separationen i ett flertal fall till 'trauma'. I det sista citatet kan diskussionen om 'förlust' (C3) ge en innebörd till begreppet trauma, men några mer utförliga definitioner av vad traumat består i, på vilka grunder som separationen är (mer eller mindre) traumatisk, finns inte. Detta psykoanalytiska begrepp används i utredningen snarast på ett ateoretiskt, vardagligt sätt, vilket kan relateras till den feministiska psykoanalytikern Juliet Mitchells (1998:121) diskussioner om en samtida tendens att rubricera mycket varierade erfarenheter som traumatiska. Kopplingen mellan separation och trauma är för övrigt mycket vanlig i

[5] I *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49) synliggörs i andra sammanhang emellertid ekonomiska och politiska aspekter av internationell adoption som verksamhet.

förhållande till internationell adoption (Homans 2006). Det ateoretiska och vardagliga sättet att behandla frågor om både separation och trauma i utredningen kan också ses som att företeelserna ges ett symboliskt värde. Begreppen behöver inte definieras eftersom de används på ett sätt som antyder att innebörden är förgivettagen och dessutom förutsätts appellera till läsarens känslor.

Det tredje citatet skiljer sig från de två andra citaten genom att den internationella adoptionen lyfts fram. Här finns en något dramatisk ton, som beskriver händelsen som plötslig och fullständig. Det talas om adoptionen som något barnen 'utsätts' (C3) för, vilket kan ses som en formulering som skriver bort aktörerna från sammanhanget, men ändå gör barnen till offer för en förändring som skakar grunden de står på – ursprunget. Intressant här är att principen om barnets bästa används som ett sätt att legitimera internationell adoption, samtidigt som de eventuellt traumatiska upplevelserna av händelsen framhålls.[6] Om citaten läses utifrån en postkolonial förståelse av ursprungsmyter är det möjligt att vända på resonemangen om separation. Antaganden som *Det är viktigt för barn att växa upp med sina biologiska föräldrar* eller *Det är viktigt för barn att växa upp på den plats de föds på* artikuleras aldrig i materialet. Men i den utsträckning som separationen från ursprunget tillskrivs traumatiska konsekvenser fungerar ursprungets fundamentala betydelse som en underliggande premiss i resonemanget.

Vilken betydelse tillskrivs då separationen för personer med internationell adoptionsbakgrund senare i livet och på vilka plan kommer separationens konsekvenser till uttryck? Dessa frågor besvaras på likartat sätt i *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10) och *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49):

> **C4:** Men även om det adopterade barnet utvecklar tillit till sin adoptivfamilj lever hans eller hennes tidigare erfarenheter av separationer kvar under hela livet. Dessa kan komma till uttryck under perioder som är extra känsliga, t. ex. puberteten eller vid olika livskriser, såsom skilsmässa från en partner.
> *SOU 2001:10, s. 311*

> **C5:** Adoptionen är livslång. Forskningen (Lindblad m.fl.) tyder på att adopterade i högre grad än andra kan ha en relationsskörhet. Detta kan bli särskilt påtagligt när adopterade själva bildar familj eller när de upplever separationer under uppväxten eller senare i livet.
> *SOU 2003:49, s. 256*

I citaten tillskrivs den internationella adoptionen livslånga konsekvenser, i bemärkelsen att erfarenheten av den "ursprungliga" separationen är något som antas följa med personer med internationell adoptionsbakgrund. Även om det finns vissa öppningar i resonemangen, i och med att sådant som "kan" hända lyfts fram, ramar de inledande

[6] För en diskussion om principen barnets bästa i relation till internationell adoption, familj och föräldraskap, se Lindgren (2006).

meningarna i de båda citaten in diskussionen på ett sådant sätt att utrymmet för variationer begränsas. Separationens konsekvenser kan i citaten förstås genom begreppet 'relationsskörhet' (C5). Relationsskörheten beskrivs som en tendens som uppkommer under vissa livsfaser eller händelser, som till exempel uppbrott i nära relationer. I citaten görs separationen ständigt närvarande och dess konsekvenser sägs kunna utlösas i situationer som i utredningarna betraktas som påminnande eller närliggande separationen från de biologiska föräldrarna och den ursprungliga miljön. Separationen får i resonemanget rollen av ett slags underliggande hot. I detta psykologiska perspektiv, där 'forskningen' (C5) används för att legitimera resonemangen, står internationellt adopterade personers bakgrund i förgrunden för att förklara reaktioner på sådant som kan ske i vardagen.

Utgångspunkten att den internationella adoptionen är en livslång process, i kombination med antagandet "även om det adopterade barnet utvecklar tillit till sin adoptivfamilj lever hans eller hennes tidigare erfarenheter av separationer kvar under hela livet" (C4), implicerar att tillhörigheten till den nya familjen och Sverige *inte* kan överbrygga separationen från den biologiska familjen och den ursprungliga miljön. Att benämna den nya familjen som '*adoptiv*familj' (C4), bidrar också till att språkligt upprätthålla ett avstånd mellan barnet och den nya familjen. Detta innebär ett konstruerande av skillnad mellan olika familjeformer, där den biologiska familjen utgör norm. Den biologiska familjens normerande status tydliggörs i och med att den bara beskrivs som biologisk då den direkt eller indirekt kontrasteras mot det icke-biologiska, såsom 'adoptivfamiljen'. Utifrån de två citaten blir separationen – att berövas möjligheten att växa upp hos sin biologiska familj i sin ursprungliga miljö – till ett problem som aldrig (helt) kan åtgärdas, eftersom separationens konsekvenser ligger latent hos gruppen. Även här underbyggs alltså de underliggande premisserna om förankring i ursprunget som något fundamentalt.

I de två sist presenterade citaten (C4, C5) diskuteras alltså separationens konsekvenser i termer av sårbarhet i nära relationer. I båda utredningarna finns dock även en mer generell problembild av personer med internationell adoptionsbakgrund. I *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49) tas dessa frågor upp i olika avsnitt. Nedanstående citat kommer från inledningen, vilket gör att det kan ses som en utgångspunkt i utredningsarbetet. I *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10) däremot, är avsnitten som diskuterar detta tema samlade i ett särskilt avsnitt om internationellt adopterade barn. Följande citat belyser kopplingen som i utredningarna görs mellan internationellt adopterade personers bakgrund och olika typer av ohälsa:

> **C6:** Barn som adopteras till Sverige från utlandet har med sig en "ryggsäck" med olika innehåll. De flesta adopterade lever sitt liv på samma sätt som de som vuxit upp med sin ursprungsfamilj. Den samlade forskningen visar dock att adopterade löper en ökad risk för att utveckla psykiska och sociala problem.
> *SOU 2003:49, s. 78*

C7: De utlandsfödda adoptivbarnens bakgrund kan förväntas ge upphov till både fysisk och psykisk sårbarhet som påverkar deras utveckling och som även kan komma att prägla hela deras liv.
SOU 2001:10, s. 129

Utredningarna ger även här en relativt samstämmig bild i sina beskrivningar. Återigen står internationellt adopterade personers bakgrund i fokus, i det första citatet (C6) uttryckt genom 'ryggsäcken' som metafor. Bakgrunden förläggs helt och hållet till tiden före adoptionen, till ursprunget. "Psykiska och sociala problem" (C6) samt "fysisk och psykisk sårbarhet" (C7) artikuleras som specifika yttringar av en viss bakgrund. De samlade utsagorna om ohälsa i utredningarna är inte entydiga och det går att finna glidningar mellan olika antaganden också inom samma utredning, vilket visar på ett ambivalent förhållningssätt till frågan. Frågorna diskuteras dock mer ingående, och ibland också mer direkt i *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10), vilket kan exemplifieras genom det andra citatet. Här tillskrivs bakgrunden närmast en avgörande roll för internationellt adopterade personers 'utveckling' (C7). Här återkommer perspektivet att bakgrunden är någonting som mer eller mindre avgör internationellt adopterade personers liv.

I det första citatet (C6), som kommer från *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49), är diskussionen mindre generaliserande och liksom i tidigare exempel ur denna utredning hänvisas det till forskning som en del av resonemanget. Särskilt intressant med detta citat är att begreppet 'risk' (C6) tillförs argumentationen. Är det möjligt att läsa de båda citaten tillsammans som bidragande till en konstruktion av internationellt adopterade personer i Sverige som en riskgrupp? Vad innebär i så fall detta? När sker övergången från att uppmärksamma att det finns möjlighet att personer med internationell adoptionsbakgrund kan komma att drabbas av ohälsa, till att hävda att ohälsa kan *förväntas* hos en viss grupp?

Vad som bör problematiseras här är den självklara kopplingen som indirekt görs mellan förankring i ursprung och god hälsa. Att växa upp tillsammans med sin biologiska familj och vara starkt förankrad i just den miljö eller nationella kultur en person är född inom, torde inte automatiskt innebära att en person kan hantera vissa typer av svårigheter. I utredningarna kopplas den psykiska sårbarheten alltid i första hand samman med händelser som föregick adoptionen, medan tänkbara orsaker som kan kopplas samman med den nya familjen eller det omgivande samhället, i bästa fall kommer i andra hand, eller i sämsta fall, uteblir helt. Detta ligger i linje med det individorienterade perspektivet i utredningarna, men begränsar dessvärre möjligheten att ställa andra typer av frågor.

I *Barn i homosexuella familjer* framkommer på ett tydligt sätt att även om det finns en procentuellt hög andel personer med internationell adoptionsbakgrund med dokumenterad psykisk ohälsa, rör det sig till det faktiska antalet om en relativt liten grupp (SOU 2001:10, s. 136). Detta påpekande stämmer överens med framträdande forskning på området, som dock uttrycker stor försiktighet när det gäller alltför snabba slutsatser i fråga om orsakerna till den psykiska ohälsan (Hjern, Lindblad & Vinner-

ljung 2002:446f). Psykisk ohälsa bland internationellt adopterade personer kan sättas i relation till utredningar som diskuterar en allmän utbredning av psykisk ohälsa bland barn och ungdomar i Sverige (se t.ex. SOU 1997:8, 1998:31, 2006:77). I antologin *Diagnosens makt* (Hallerstedt red. 2006) reflekteras det över hur denna förändring ska förstås. Fokus ligger på hur det talas om psykisk ohälsa idag och det konstateras att samhälleliga orsaker har fått stå tillbaka för biologiserande förklaringsmodeller samt att skapandet av nya grupper inom psykiatrin ökar.

Den kluvna identiteten – en beskrivning av problemens uttryck

I *Adoption – till vilket pris?* och *Barn i homosexuella familjer* diskuteras ett tema som kan sammanfattas som tvetydiga upplevelser av familj, kultur och etnicitet i relation till identitet. Problematiken berör frågor om att hantera vad som ses som dubbla uppsättningar av familjer, kulturer och etniciteter. Det första av de två nedanstående citaten illustrerar utsagor om familj och kultur, medan det andra illustrerar utsagor om etnicitet:

> **C8:** När det gäller identitet kan adopterade uppleva svårigheter att integrera sina föreställningar om den biologiska familjen och sina upplevelser av adoptivfamiljen under uppväxten. För de adopterade vars ursprung är i andra etniska grupper än adoptivföräldrarna tillkommer svårigheter att identifiera sig mer eller mindre med två ursprung och/eller kulturer.
> *SOU 2003:49, s. 207*

> **C9:** När utlandsfödda adopterade tonåringar börjar söka sig ut i samhället bemöter andra människor dem således ibland som invandrare, samtidigt som de själva känner sig som svenskar […]. Denna diskrepans mellan den etniska självidentifikationen och den externa identifikationen, dvs. mellan insida och utsida, anges vara något som adopterade utlandsfödda tonåringar måste lära sig att handskas med i många olika situationer.
> *SOU 2001:10, s. 140*

I det första citatet lyfts det fram att personer med internationell adoptionsbakgrund kan "uppleva svårigheter att integrera sina föreställningar om den biologiska familjen och upplevelser av adoptivfamiljen" (C8). Vad som till att börja med är intressant i detta resonemang är hur 'den biologiska familjen' och 'adoptivfamiljen' ställs mot varandra. Att här tala i termer av *familj* snarare än till exempel *föräldrar*, stärker intrycket av två existerande enheter som är möjliga att ställa mot varandra. Dessa enheter, familjerna, får sin betydelse i relation till varandra. Medan den biologiska familjen knyts till 'föreställningar', knyts adoptivfamiljen till 'upplevelser' (C8). Genom att knytas till föreställningar tillskrivs den biologiska familjen i citatet en symbolisk roll, medan adoptivfamiljen tillskrivs en reell sådan, på grund av att den knyts till upplevelser. Vad som utifrån ursprungets diskurs verkar skapa en obalans här är att det saknas en koppling mellan 'biologisk familj' och 'upplevelser'.

Den biologiska familjens roll är symbolisk och mycket närvarande. Den biologiska

familjen görs närvarande i den här typen av utsagor genom att det förutsätts att den internationellt adopterade personen bär på föreställningar om sin 'biologiska familj' och att dessa föreställningar måste förhandlas med faktiska upplevelser av 'adoptivfamiljen'. Att förutsätta att en person med internationell adoptionsbakgrund bär på föreställningar om den biologiska familjen blir begripliga inom ursprungets diskurs, eftersom en upplevd anknytning till ursprunget där tas för given. Att framhålla vikten av en 'integrering' (C8) av föreställningar om den biologiska familjen och upplevelser av adoptivfamiljen väcker också en del frågor. Vad innebär denna integrering och vad är det som eftersträvas? Å ena sidan skapas en spänning i citatet på grund av att den biologiska familjen och adoptivfamiljen ställs mot varandra. Å andra sidan fungerar integrationsbegreppet som ett försök att föra samman och ena de två familjeenheterna.

I andra delen av det första citatet beskrivs ytterligare en möjlig svårighet för personer med internationell adoptionsgrund som har ett "ursprung i andra etniska grupper än adoptivföräldrarna", nämligen "att identifiera sig med mer eller mindre med två ursprung och/eller kulturer" (C8). Denna svårighet beskrivs emellertid inte med samma retoriskt självklara ton som kommit till uttryck tidigare, utan det går snarare att peka på en tvetydighet i resonemanget. Begreppen 'etnicitet', 'kultur' och 'ursprung' används i detta citat utan att några tydliga distinktioner dem emellan görs. Möjligen går det att utläsa en överlappning mellan etnicitet och kultur på grund av att olika *etniciteter* hos föräldrar och barn beskrivs kunna skapa svårighet att identifiera sig med två *kulturer*. Erkännandet av *två* kulturer och ursprung hör till det mest intressanta här. Formuleringen antyder att resonemanget vilar på en underliggande premiss om att etniskt och kulturellt identitetsskapande sker med födelseplatsen som given utgångspunkt. Identifikationen med ursprunget tas för given och liksom den biologiska familjen görs födelsekulturen i citatet till en närvarande del av internationellt adopterades liv.[7]

I det andra citatet beskrivs den etniska kluvenheten mer direkt och i resonemanget stödjer sig utredningen återigen på forskning på ett sätt som bidrar till att legitimera utsagan. Det etniska identitetsskapandet beskrivs ta sin början i ungdomsåren och vara relativt konfliktfyllt till sin karaktär på grund av att det mellan 'självidentifikation' och 'extern identifikation' (C9) – i samma citat även kallat 'insida' och 'utsida' – finns en skillnad. Konflikten handlar alltså om att internationellt adopterade personer antas känna sig som 'svenskar', medan de av omgivningen ibland bemöts som 'invandrare'(C9), två begrepp som för övrigt inte definieras vidare. Detta är en konflikt som utifrån citatet verkar ske i samband med individens möte med samhället, vilket också antyder att individ och samhälle betraktas som frånskilda varandra. Var kommer familjen in här? Förutsätts det att det bara är "ute i samhället" som konflikten uppstår, eller lämnar resonemanget utrymme för att personer med internationell adoptionsbakgrund också skulle kunna bemötas som 'invandrare' inom sin familj (i vid bemärkelse)?

---

[7] För en diskussion om hur identitetsskapande hos ungdomar med migrationsbakgrund i Sverige diskuteras i termer av 'kulturell splittring' se t. ex. Ålund (1991) och Sernhede (2002).

Med utgångspunkt i ursprungets diskurs som teoretisk ram, aktualiserar det andra citatet svenskhetens villkor. Det uppmärksammar hur en uppväxt i Sverige, flytande svenska och kännedom om kulturella koder ofta inte räcker till för att inkluderas i den nationella gemenskapen (se t. ex. Mattsson 2005; Lundström 2007). Utsagorna om identitetsskapande relateras dock i mycket begränsad utsträckning till sociala och politiska förhållanden i utredningarna. Frågor om etnicitet lokaliseras i första hand till sociala interaktioner, utan att maktrelationer tas i beaktande. I sättet att beskriva bemötanden som personer med internationell adoptionsbakgrund eventuellt kan få, finns en naturaliserande tendens i och med att omgivningens bemötande bara konstateras. Att bemötandet är något som tonåringarna ”måste lära sig handskas med” (C9) gör att gruppen själv tillskrivs ansvaret inte bara för omgivningens bemötande, utan också för att lösa konflikten som uppstår i de fall då bemötandet inte stämmer överens med självidentifikationen.[8]

Att personer med internationell adoptionsbakgrund i det andra citatet tillskrivs en självidentifikation som svenskar är intressant i relation till tidigare presenterade utsagor där gruppen knyts mycket starkt till det land och den kultur de fötts inom. Det går i och med detta att utläsa en paradox i utsagorna som öppnar upp för ett problematiserande av det starka fokus på ursprungets betydelse som finns i utredningarna. Vad som måste lyftas fram i relation till diskussionen om ’insida’ och ’utsida’ (C9) är också den tystnad som generellt finns i utredningarna när det gäller internationellt adopterade personers positioner *förutom* den som internationellt adopterad. Det finns på något sätt bara utrymme för *en* ’insida’ och *en* ’utsida’, vilket gör att positioneringar och identifikationer avseende till exempel kön, sexualitet och funktionsförmåga inte synliggörs i utredningarna. Att ålder kan vara en relevant faktor att inkludera lyfts fram i vissa fall. Sammantaget konstrueras dock kategorin ’internationellt adopterad’ både som en homogen och neutral i förhållande till andra kategorier.

De två senaste diskuterade citaten är två av få exempel på artikulering av frågor om etnicitet utredningarna. Det går sammantaget att urskilja en viss motvillighet i att tillskriva hudfärgens betydelse. I *Adoption – till vilket pris*? står Sveriges rykte i internationella adoptionssammanhang om att vara ett land där “[r]asism är inte särskilt utbrett” (SOU 2003:49, s. 114) oemotsagt. Senare konstateras att “[f]rämlingsfientlighet i samhället kan påverka adopterade på ett negativt sätt […]” (ibid, s. 256). I *Barn i homosexuella familjer* hävdas att “[i]nstitutionaliserad rasism är något som de flesta minoritetsgrupper känner av och som också kan drabba synligt adopterade” (SOU 2001:10, s. 142).[9] Skillnaden i terminologi är värd att lyfta fram då ’främlingsfientlighet’ konnoterar ett individbaserat fenomen, snarare än ett strukturellt pro-

---

[8] För postkolonialt inspirerade diskussioner om kroppen som markör för annorlundaskap i detta sammanhang, se León (2004) och Hübinette (2007). För självbiografiska texter som berör detta och andra teman, skrivna av internationellt adopterade personer födda i Korea, se Lindström & Trotzig red. (2003).

[9] ’Synlig adoption’ avser i Sverige adoptioner där barnets och föräldrarnas ’etniska ursprung’ skiljer sig åt (SOU 2001:10, s. 128). Detta kan jämföras med begreppet ’transracial adoption’ som används i USA och Storbritannien.

blem. Terminologin är avgörande för var ansvar förläggs och hur åtgärderna ser ut. Ett starkare synliggörande av samhällets rasifiering, hade förmodligen gjort att personer med internationell adoptionsbakgrund inte på samma sätt hade tillskrivits ansvar för att lösa konflikten mellan självidentifikation och extern identifikation.[10]

Artikuleringen av frågor om etnicitet är tydligare i *Barn i homosexuella familjer* än i *Adoption – till vilket pris?* Vad kan detta säga om sammanhangen i vilka utredningarna har tillkommit? *Barn i homosexuella familjer* är en utredning som kantades av relativt mycket debatt. Vad som stod på spel här var någonting mycket speciellt, nämligen heterosexuella pars privilegierade status i fråga om möjligheten att kunna bli föräldrar genom internationell adoption. Att artikulera frågan om rasism i just detta sammanhang, och i relation till utsagor om internationellt adopterade personers psykiska sårbarhet, stärker oundvikligen konstruktionen av 'internationellt adopterade' som en utsatt grupp – nu också på grund av omgivningens eventuella bemötande. Diskussionen om rasism är för övrigt mycket framträdande i utredningens bilagor där svenska auktoriserade adoptionsorganisationer samt intresseorganisationer för internationellt adopterade personer i Sverige får möjlighet att uttrycka sina synpunkter i fråga om homosexuella pars möjlighet att bli föräldrar genom internationell adoption.

Anknytningen till ursprunget – en beskrivning av problemets lösningar

I föregående avsnitt har problem som i utredningarna lyfts fram i relation till internationellt adopterade personer diskuterats. Problemen beskrivs ha sin grund i separationen från ursprunget och kommer utifrån utredningarnas utsagor bland annat till uttryck i en kluven identitet. I detta avsnitt diskuteras lösningar av de problem som tillskrivs personer med internationell adoptionsbakgrund. Dessa lösningar kan förstås som individuella strategier som dessa personer och deras familjer rekommenderas, för att i vardagen hantera sin situation. Med hänvisning till forskning pekar utredningarnas rekommendationer i samma riktning – vikten av anknytning till ursprunget:

> **C10:** Som tidigare nämnts skall den unga individen under adolescensen försöka att hitta sig själv genom att få ihop bilden av sig själv i dag med sitt biologiska och etniska arv. Enligt forskarna bakom studien är det därför mycket viktigt att adoptivföräldrarna stödjer tonåringen i detta genom att *uppmuntra* tonåringen att söka efter och utforska sitt biologiska ursprung och sin etniska identitet.
> *SOU 2001:10, s. 139, orig. kursiv. Hänvisning till studie som refereras i Cederblad m.fl. (1994) och Irhammar (1997).*

> **C11:** Föräldrarna kan underlätta [identifikationsprocessen] genom att själva vara engagerade i och förmedla kunskap om den andra kulturen.
> *SOU 2003:49, s. 207*

[10] För en diskussion om hur frågor om hudfärg och etnicitet hanterades på statlig nivå i Sverige på 1960-talet, se Markusson Winkvist (2005)

> **C12:** Därtill är det väsentligt att tonåringarna känner att de har en anknytning till sitt ursprung eftersom de på grund av sitt utseende aldrig kommer att bemötas entydigt som svenskar av främmande människor.
> *SOU 2001:10, s. 140*

Anknytningen till ursprunget, såsom det beskrivs i det sista citatet (C12), kan förstås som en strategi för att ena den kluvna identitet som personer med internationell adoptionsbakgrund tillskrivs i utredningarna, på grund av att de separerats från sitt ursprung. I utsagor som på olika sätt behandlar identitetsskapande, verkar det finnas en underliggande premiss om att en sammanhållen, enad och hel identitet är möjlig och eftersträvansvärd. Ett sådant perspektiv går till exempel att finna i det första citatet där den internationellt adopterade personen ska försöka ”hitta sig själv” (C10) *genom* att ”få ihop bilden av sig själv idag med sitt biologiska och etniska arv” (C10). För att hitta sig själv bör alltså en person med internationell adoptionsbakgrund inkludera ursprunget i sin identitet. Vad som avses med ett biologiskt och etniskt ’arv’ (C10) definieras inte i utredningen, men ordet ’arv’ antyder att ursprunget är något som mer eller mindre sitter i kroppen och skulle, i ljuset av ursprungets diskurs, kunna illustreras med metaforer om blod och rötter.

I det tredje citatet konstateras att tonåringarna ”aldrig kommer att bemötas entydigt som svenskar av främmande människor” (C12). Detta konstaterande används som ett argument till varför det är ”väsentligt” att tonåringarna ”känner att de har en anknytning till sitt ursprung” (C12). Det ter sig här som om förankring i ursprunget inte bara bidrar till att skapa en sammanhållen identitet, utan också tillskrivs betydelsen av att vara ett skydd mot omgivningens – ”främmande människors” (C12) – bemötande. Detta kan möjligen också styrka vad som tidigare konstaterats, det vill säga, att den här typen av bemötande lokaliseras utanför familjen (i vid bemärkelse). Resonemanget implicerar samtidigt att människor som definieras som icke ’främmande’, förutsätts bemöta internationellt adopterade personer ”entydigt som svenskar”(C12), vilket antyder att det finns en privat sfär som fungerar som ett skydd mot vissa typer av bemötanden. Även i detta citat förläggs ansvaret för omgivningens bemötande hos de internationellt adopterade personerna själva, eftersom det är förhållningssättet till dem själva som beskrivs som sättet att hantera bemötandet. Även om det i vissa utsagor finns ett synliggörande av till exempel ’institutionaliserad rasism’ (SOU 2001:10, s. 142) som ett strukturellt problem knyts lösningar till den enskilda individen.

I det första och andra citatet tillskrivs föräldrarna ett stort ansvar i internationellt adopterade personers anknytning till sitt ursprung, till exempel genom att ”*uppmuntra* tonåringen att söka sitt biologiska ursprung och sin etniska identitet” (C10) och ”själva vara engagerade i och förmedla kunskap om den andra kulturen” (C11). Här hade det varit intressant med mer utförliga beskrivningar om vad engagemang och relevant kunskap skulle kunna innebära. Det går att urskilja en viss glidning i resonemangen kring vilken relation som personer med internationell adoptionsbakgrund har till sitt ursprung i dessa citat. Å ena sidan kan citaten förstås som att en interna-

tionellt adopterad person bär på ett ursprungligt arv som sitter i kroppen och alltid kommer att finnas där. Å andra sidan, mot bakgrund av hur föräldrarnas roll beskrivs, ter det sig snarare som om anknytning till ursprunget är något som skapas och upprätthålls aktivt på olika sätt. Sätts dessa citat i relation till andra utsagor om ursprung i utredningarna, eller kanske i första hand utsagor som behandlar separation, verkar emellertid ursprunget vara någonting som finns ”i” den adopterade personen, snarare än något som hon eller han måste anstränga sig för att ha en anknytning till.

En dimension av hur anknytning till ursprunget ska kunna upprätthållas är de korta diskussioner om så kallad ’Rotsökning’ som finns i *Adoption – till vilket pris?* Med rotsökning avses en ’återresa’ till födelselandet, där internationellt adopterade personer kan ”söka sina rötter” (SOU 2003:49, s. 302). I utredningen skrivs att rotsökning bör ses som ”en del av en adoption” (ibid:301). I ljuset av ursprungets diskurs blir betoningen av anknytningen till ursprunget och strategierna för att göra detta fullt begriplig. På grund av separationen från den biologiska familjen och födelselandet har den internationellt adopterade personen till viss del förlorat ursprunget, vilket utifrån utsagorna närmast kan förstås som att hon eller han förlorat en del av sig själv. Utifrån citaten kan denna brist fyllas genom anknytningen till ursprunget. Återresorna blir en möjlighet att ”få ihop bild[erna] av sig själv” (C10) – att uppnå en helhet. Denna helhet kan emellertid problematiseras utifrån ett postkolonialt perspektiv på ursprungets diskurs, där helheten som anknytningen till ursprunget antas skapa, snarast kan förstås som imaginär, eftersom det inte finns någon essentiell grund att komma tillbaka till.[11]

Tillhörighetens gränser

Syftet med denna artikel är att utforska konstruktionen av ’internationellt adopterade’ som social kategori, med särskilt fokus på frågor om ursprung och tillhörighet. Utredningarnas utsagor om personer med internationell adoptionsbakgrund betraktas som byggstenar i konstruktionen av ’internationellt adopterade’ som social kategori. Kategoriseringen antas vara knuten till en specifik samhällskontext, vilket betyder att innebörderna som knyts till den aktuella gruppen i utredningarna inte nödvändigtvis behöver ha sett ut så här tidigare, eller kommer att göra det i framtiden. Att göra ett nedslag i en samtida social kategoriseringsprocess såsom gjorts här är relevant dels för att kategoriseringen har betydelse för dem som identifierar sig eller identifieras som tillhörande den grupp som omtalas, dels för att den här typen av utredningar tas i beaktande både vid utarbetande av konkreta åtgärder, och framtagande av nya publikationer på det internationella adoptionsområdet.

Mot bakgrund av den kritiska och poststrukturalistiskt influerade välfärdsforskningen är det väsentligt att synliggöra sociala kategoriseringsprocesser på grund av att de på ett implicit sätt bidrar till att strukturera samhället. Ett steg i ett sådant

[11] För en diskussion om vilken betydelse ursprungsmyter kan ha i fråga om återresor, se Yngvesson (2003).

synliggörande är att diskutera konstruktionen av kategorier som har en naturlig status och därför passerar obemärkta. 'Internationellt adopterade' är ett exempel på en sådan kategori. Utsagorna om internationellt adopterade personer som finns i utredningarna bör ur ett kategoriseringsperspektiv inte ses som berättelser om hur en specifik grupp "är". Vad en analys av utsagorna istället bidrar till är ett belysande av de diskursiva förutsättningar som kategorin vilar på. Med utgångspunkt i postkoloniala och feministiska diskussioner om ursprung och tillhörighet, fungerar utsagorna om personer med internationell adoptionsbakgrund som en ingång till en berättelse om Sverige som en föreställd nationell gemenskap. Detta är en gemenskap som skapas och återskapas i relation till diskursiva gränsdragningar baserade på till exempel etnicitet och kultur.

De postkoloniala och feministiska perspektiven gör det möjligt att lyfta fram på vilket sätt som ursprungets diskurs strukturerar utsagorna om internationellt adopterade personer i utredningarna. Ursprungets diskurs innebär särskilda sätt att tala om biologins, kulturens och etnicitetens betydelse i dessa sammanhang. Ursprungets diskurs kan sägas inbegripa en *blodets och rötternas logik* (jmf Yngvesson 2003), där gruppens anknytning till ursprunget skapas och upprätthålls, inte minst genom utsagor om separationens mer eller mindre traumatiska konsekvenser. Blodets och rötternas logik hänvisar till den fundamentala betydelse som biologiskt och kulturellt/etniskt ursprung ges i utredningarna. På vilket sätt som denna logik visar sig i utsagorna tydliggörs genom den argumentationskedja som presenterats på föregående sidor. Att implicit betrakta separationen som ett problem, den kluvna identiteten och den psykiska sårbarheten som uttryck för detta problem samt anknytningen till ursprunget som en lösning ligger till grund för konstruktionen av 'internationellt adopterade' i utredningarna.

Psykologiska och i viss mån också sociala problem, är något som mer eller mindre *förväntas* uppkomma hos personer med denna bakgrund. Separationen tycks skapa en permanent brist hos personer med internationell adoptionsbakgrund och att fylla denna brist blir till ett livslångt projekt som handlar om att upprätthålla anknytningen till ursprunget. Bristen som separationen skapat kan utifrån blodets och rötternas logik snarast ses som en statisk egenskap som internationellt adopterade personer besitter. Att fylla denna brist kan göras endast genom anknytning till ursprunget. Men även om ursprungets diskurs å ena sidan kan sägas utlova en känsla av helhet och balans, finns å andra sidan betonandet av adoptionens problematiska konsekvenser kvar. I så mån ter sig separationens problem olösligt och den enda säkra position som ursprungets diskurs erbjuder personer med internationell adoptionsbakgrund är den av att bära livslånga – och eventuellt också traumatiska – konsekvenser av separationen från ursprunget.

Utredningarnas kategorisering av personer med internationell adoptionsbakgrund ställer frågor om grunderna för nationell tillhörighet på sin spets: I vilken utsträckning är det möjligt för en person som fötts utanför Sverige, men växt upp här, att positioneras som svensk? Vilka kriterier för inkludering, exkludering och subtila gränsdragningar aktualiseras i olika situationer? Att gruppen i utredningarna i vissa fall

positioneras som svenskar, i andra fall som bärare av vad som förutsätts vara deras ursprungliga etnicitet och kultur, kan ses som att de nationella gränsdragningar som görs i utredningarna är flexibla. Den sammantagna analysen pekar dock i riktning mot att internationellt adopterade personers tillhörighet lokaliseras till deras födelseländer. Utifrån en postkolonial och feministisk teoretisk ram får detta effekten av en diskursiv utskrivning av personer med internationell adoptionsbakgrund från den svenska nationella gemenskapen. Denna diskursiva utskrivning kan förstås i relation till nationellt olikhetsskapande och konstruktioner av Den Andra, som här till största delen görs genom essentialistiska begripliggöranden av biologi, kultur och etnicitet.

Sammanfattningsvis konstrueras 'internationellt adopterade' i *Adoption – till vilket pris?* (SOU 2003:49) och *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10) som en homogen kategori, relativt neutral i förhållande till andra maktordningar än etnicitet och ålder. Den sociala kategoriseringen utgår från en problemdefinition, där centrala resonemang legitimeras genom hänvisning till i huvudsak psykologisk och psykiatrisk forskning samt principen om barnets bästa. Det är inte kategoriseringen i sig som är problematisk – i ett välfärdspolitiskt perspektiv är den helt nödvändig – utan de grunder som denna grupp sammankopplas på. Ursprungsbestämningen och de sätt på vilka frågor om tillhörighet hanteras i utredningarna kan ses som en form av rasifiering. Detta eftersom kategoriseringen bygger på underliggande premisser om kultur och etnicitet som essentiella och statiska gemenskaper samt biologins avgörande roll. Konstruktionen av 'internationellt adopterade' som kategori i utredningarna bidrar därför till särskilja vissa subjekt och en viss typ av familjeform enligt en logik som innebär ojämlikhetsskapande.[12]

Referenser

Ahrne, G., Roman, C. & Franzén, M. (2003) *Det sociala landskapet: en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet.* Göteborg: Korpen.

Balibar, É. (2002) "Nationsformen: Historia och ideologi", s. 117–142 i Balibar, É. & Wallerstein, I. *Ras, nation, klass. Mångtydiga identiteter.* Göteborg: Daidalos.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007) "Introduktion. "Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism", s. 7–25 i Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Börjesson, M., Palmblad, E. & Wahl, M. (2005) *I skötsamhetens utmarker. Berättelser om välfärdsstatens sociala optik*. Stockholm/Stehag: Symposion.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2008) *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga. Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.

Bowker, G. C. & Star, S. L (2000) *Sorting Things Out: Classification and its Consequences*. Cambridge: MIT Press.

[12] För värdefulla kommentarer på tidigare versioner av denna artikel vill jag särskilt tacka Karin Barron, Diana Mulinari, Ann Kroon, Catrin Lundström, Jukka Gronow och Monica Johansson. Ett stort tack också till de anonyma granskarna och redaktionen på Sociologisk forskning för konstruktiva synpunkter.

Brah, A. (2003) *Cartographies of Diaspora. Contesting Identities*. London: Routledge.
Bredström, A. (2008) *Safe Sex, Unsafe Identities. Intersections of 'Race', Gender and Sexuality in Swedish HIV/Aids Policy*. Linköping: Insitutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet
Burr, V. (2003) *Social Constructionism*. London: Routledge
Carter, J. (red.) (1998) *Postmodernity and the Fragmentation of Welfare*. London: Routledge.
Cederblad, M., Irhammar, M., Mercke, A. M. & Norlander, E. (1994). *Identitet och anpassning hos utlandsfödda adopterade ungdomar.* Lund: Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri. Lunds Universitet.
de los Reyes, P. (2006) "Välfärd, medborgarskap och diskriminering", s. 7–31 i SOU 2006:37 *Välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet.*
de los Reyes, P., Molina, I. & Mulinari, D. (red.) (2003) *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
de los Reyes, P. & Martinsson, L. (red.) (2005) *Olikhetens paradism: Intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.
Edenheim, S. (2005) *Begärets lagar. Moderna svenska utredningar och heteronormativitetens genealogi*. Stockholm/Stehag: Symposion.
Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (1999) "Den postkoloniala paradoxen, rasismen och 'det mångkulturella samhället'. En introduktion till postkolonial teori", s. 13–53 i Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (red.). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Stockholm: Nya Doxa.
Fahlgren, S. (1998) *Diskursanalys, kunskap och kön. Ett försök att utveckla en teoretisk ram och ett arbetssätt för en diskursanalys av vetenskapliga texter.* Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.
Foucault, M. (1969/2000) *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv förlag.
Gibbins, J. R. (1998) "Postmodernism, Poststructuralism and Social Policy", s. 31–38 i Carter, J. (red.) *Postmodernity and the Fragmentation of Welfare*. London: Routledge.
Hacking, I. (2000). *Social konstruktion – av vad?* Stockholm: Thales.
Hall, S. (2001) "Foucault: Power, Knowledge and Discourse" s. 72–81 i Wetherell, M.; Taylor, S. & Yates, S. J *Discourse Theory and Practice: A Reader.* London: SAGE Publications.
Hallerstedt, G. (red.) (2006) *Diagnosens makt – om kunskap, lidande och pengar*. Göteborg: Daidalos.
Hjern, A., Lindblad, F. & Vinnerljung, B. (2002) "Suicide, Psychiatric Illness and Social Maladjustment in Intercountry Adoptees in Sweden – A Cohort Study". Stockholm: Socialstyrelsen.
Homans, M. (2006) "Adoption Narratives, Trauma, and Origins", *Narrative* 14(1): 4–26.
Hübinette, T. (2007) "Rasifierade erfarenheter och transrasiala identifikationer i utlandsadopterade svenskars självbiografier", *Nordisk Sosialt Arbeid* 27(2): 105–119.

Irhammar, M. (1997) *Att utforska sitt ursprung. Identitetsformande under adolescensen hos utlandsfödda adopterade*. Lund: Psykologiska institutionen, Lunds universitet.
Jenkins, R. (1997) *Rethinking Ethnicity. Arguments and Explorations.* London: SAGE Publications.
León, R. (2004) "Det räcker med en blick", *Invandrare & Minoriteter* 31(6): 21–25.
Lewis, G. (2000) *'Race', Gender, Social Welfare. Encounters in a Postcolonial Society*. Cambridge: Polity Press.
Lindberg, I. (1999) *Välfärdens idéer. Globaliseringen, elitism och välfärdsstatens framtid.* Stockholm: Atlas.
Lindgren, C. (2006) *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*. Stockholm: Carlssons förlag.
Lindström, S. & Trotzig, A. (red.) (2003) *Hitta hem. Vuxna adopterade från Korea berättar.* Stockholm: Ordfront.
Loomba, A. (2006). *Kolonialism/Postkolonialism. Introduktion till ett forskningsfält.* Stockholm: TankeKraft förlag.
Lundström, C. (2007) *Svenska latinas. Ras, klass och kön i svenskhetens geografi.* Stockholm: Makadam förlag.
Markusson Winkvist, H. (2005) "Fostran till färgblindhet – om 'exotiska' adoptivbarn och svenskhetens yta på 1960-talet", *Humanistdagboken* 18: 193–200.
Mattsson, K. (2005) "Diskrimineringens andra ansikte – svenskhet och 'det vita västerländska'" s. 139–158 i SOU 2005:41 *Bortom vi och dom.* Stockholm: Fritzes.
McClintock, A. (1993) "Family Feuds: Gender, Nationalism and the Family", i *Feminist Review* No. 44:61–88.
Mitchell, J. (1998) "Trauma, Recognition, and the Place of Language", *Diacritics* 28(4): 121–133.
Molina, I. (1997) *Stadens rasifiering. Etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Uppsala: Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
Mulinari, D. & Neergaard, A. (2004) *Den nya svenska arbetarklassen*. Umeå: Boréa.
Pickering, M. (2001) *Stereotyping. The Politics of Representation*. New York: Palgrave.
Mörkenstam, U. (1999) *Om "Lapparnas privilegier": Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883–1997.* Stockholm: Etnologiska institutionen, Stockholms universitet.
Sahlin, I. (1999) "Diskursanalys som sociologisk metod", s. 83–106 i Sjöberg, K. *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
Schmauch, U. (2006) *Den osynliga vardagsrasismens realitet.* Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
Sernhede, O. (2002) *Alienation is My Nation. Hip hop och unga mäns utanförskap i 'Det Nya Sverige'*. Stockholm: Ordfront förlag.
SOU 1997:8 *Röster om barns och ungdomars psykiska hälsa*. Stockholm: Fritzes.
SOU 1998:31 *Insatser mot psykiska problem hos barn och ungdomar.* Stockholm: Fritzes.
SOU 2001:10 *Barn i homosexuella familjer*. Stockholm: Fritzes.
SOU 2003:49 *Adoption – till vilket pris?* Stockholm: Fritzes.

SOU 2006:77 *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – Analyser och förslag till åtgärder*. Stockholm: Fritzes.

Tideman, M. (2000) *Kategorisering och normalisering: om handikappideologi och välfärdspolitik i teori och praktik för personer med utvecklingsstörning*. Lund: Studentlitteratur.

Tigervall, C. (2005) *Folkhemsk film: med "invandraren" i rollen som den sympatiske Andre*. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet.

Williams, F. (1989) *Social Policy. A Critical Introduction*. Cambridge: Polity Press.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Wreder, M. (2007) "Ovanliga analyser av vanliga material – Vad diskursteorin kan göra med enkäter", s. 29–51 i Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Yngvesson, B. (2003) "Going 'Home'. Adoption, Loss of Bearings, and the Mythology of Roots", *Social Text* 21(1): 7–27.

Yuval-Davis, N. (1997) *Gender and Nation*. London: SAGE Publications.

Ålund, A. & Schierup, C-H. (1991) *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*. Aldershot: Avebury.

Ålund, A. (1991) "Wrestling with Ghosts: Transcultural Bricolage and New Communities", s. 89–112 i Ålund, A. & Schierup, C-H. *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*. Aldershot: Avebury.

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA): http://www.mia.eu